

MURRAY BOOKCHIN

ØKO =

Alle revolutioner i fortiden har været del-revolutioner, hvor minoritetsgrupper søgte at hævde deres særinteresser på bekostning af samfundet som helhed.

De borgerlige revolutioner i moderne tid fremsatte en plan om gennemgribende politiske ændringer, men i virkeligheden understregede de kun borgerskabets magt. Kapitalens økonomiske overmagt fik et formelt politisk udtryk. Imponerende begreber som "fædrelandet", den "frie borger", "lighed for loven" skjulte den materielle virkelighed: Den centraliserede stat, det splittede, isolerede menneske, borgerskabets dominerende magt. Til trods for deres altomfattende ideologiske påstande, førte del-revolutionerne kun til at et klassestyre blev erstattet af et andet, at en form for slid blev erstattet af en anden, og at en type psykologisk undertrykkelse blev erstattet af en anden.

Det som især kendetegner vor tid er at del-revolutionens betydning er blevet svækket i og med muligheden for en almen, hel og fuldstændig revolution. Det borgerlige samfund har - om ikke andet

- skabt en større omvæltning af produktionsforholdene end nogensinde før i historien.

Denne teknologiske revolution nåede sit højdepunkt med kyberniseringen. Den har skabt det objektive, kvantitative grundlag for en verden uden klassestyre, udbytning, slid og materiel nød. I dag findes mulighederne for at skabe det helstøbte, fuldendte menneske, befriet for skyldfølelse og virkningerne af en autoritær opdragelse. Et menneske med længsler og en sanselig forståelse af det fantastiske. I dag er det muligt at forestille sig menneskets fremtidige erfaringer udtrykt som én sammenhængende proces. Da vil splittelsen mellem tanke og handling, fornuft og følelse, disciplin og spontanitet, individ og samfund, menneske og natur, by og land, livslære og uddannelse, arbejde og leg forsvinde. Disse modsætninger bliver harmoniseret og organisk sammenknyttet i en kvalitativ ny virkeliggørelse af friheden. Der hvor del-revolutionen skabte et opdelt, dualistisk samfund, kan en almen revolution skabe et organisk, mangesidigt fællesskab. Den strid som

fulgte da det "sociale spørgsmål" blev stillet i det kapitalistiske samfund, kan nu blive løst.

Vi må selvsagt tænke os denne frihed ud fra menneskelige og ikke dyriske præmisser. Vi skal leve, ikke kun overleve. Mennesket bryder ikke slaveriets lænker og bliver fuldt ud menneskelig bare ved at fri sig fra den samfundsmæssige overmagt ved at skaffe sig en *abstrakt* frihed. Mennesket skal have *konkret* frihed: Frihed fra materiel nød, fra slid, fra at bruge det meste af sin tid - livet igennem - i kampen for det daglige brød.

Karl Marx' store bidrag til moderne revolutionær teori er at have forstået disse materielle, nødvendige betingelser for frihed, og at have understreget at frihed forudsætter fritid og den materielle velstand som kræves, hvis ikke fritid fortsat skal være et lille mindretals sociale privilegium.

Men *nødvendige* betingelser må ikke forveksles med *tilstrækkelige* betingelser for frihed. *Muligheden* for frigørelse medfører ikke nødvendigvis at friheden blir *virkeliggjort*.

Ved siden af dens positive træk, har det teknologiske fremskridt en klart negativ, reaktionær side. Hvis teknologisk fremskridt udvider de historiske muligheder for frihed, er det også således at den borgerlige kontrol over teknologien forstærker den bestående samfundsorganisering og dens magt over vor hverdag. Teknologien og det centraliserede overflodssamfunds ressourcer forsyner kapitalismen med midler til at tilpasse store dele af samfundet i det etablerede hierarkiske og autoritære system. Systemet får på denne måde våben, overvågningsudstyr og propogandamedie til rådighed. Dette bruges til trusler eller direkte, massiv undertrykkelse.

Ved sin centraliserede struktur forstærker overflodssamfundets ressourcer de monopolitiske, centralistiske og bureaukratiske apparat. De forsyner staten - i større udstrækning end nogensinde før i historien - med midler til at manipulere og mobilisere hele livsmiljøet. Disse midler bruger staten til at fastholde hierarki, udbytning og ufrihed.

Det må alligevel understreges at denne manipulering og mobilisering af miljøet er svært problematisk og præget af kriser. Dette fører på ingen måde til passivering (udtrykket "harmonisering" ville være misvisende her). Forsøget fra det borgerlige samfunds side på at kontrollere og udbytte det naturlige og sociale miljø har ødelæggende følger. Utallige bøger er blevet skrevet om forureningen af atmosfæren og vandet, om ødelæggelsen af vegetationen og jorden og om giftige tilsætninger i fødevarer. På langt sigt er den

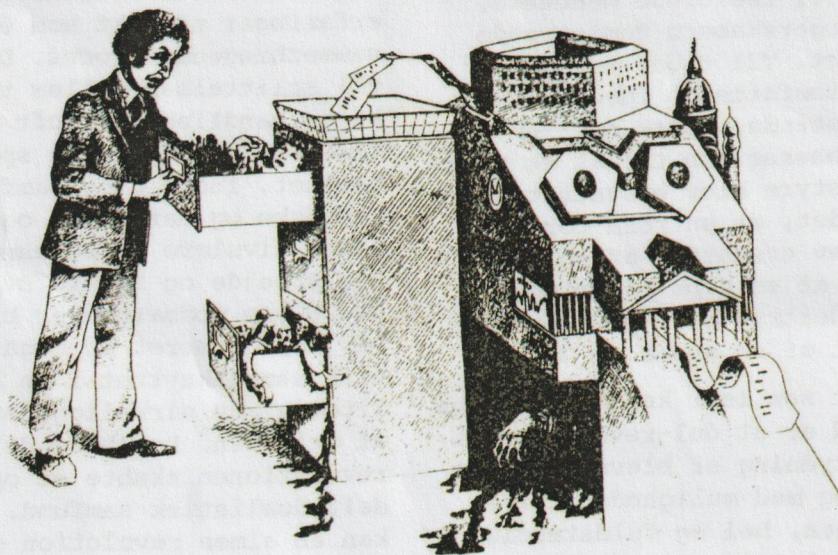
største trussel forureningen og ødelæggelsen af den økologiske balance, som er en forudsætning for en så kompliceret organisme som mennesket.

Koncentrationen af radioaktivt affald i levende organismer er en trussel mod helse og arvestoffet hos næsten alle dyre- og plantearter. Verdensomspændende forurening fra plante- og insektbekæmpelsesmidler som hæmmer iltproduktionen i plankton og blyrester fra benzinosen som medfører forgiftninger, er eksempler på en vedvarende forurening som truer den biologiske tilstand hos alle avancerede livsformer - ikke mindst mennesket.

Ikke mindre skræmmende er den kendsgerning at vi drastisk må omvurdere vor traditionelle opfattelse af hvad som forurener miljøet. Et par tiår tilbage ville det ahve været meningsløst at beskrive kuldioxid og varme som forurenende i ordets almindelige betydning. Men i dag kan begge regnes blandt de mest alvorlige kilder til økologisk ubalance og vil kunne fremstå blandt hovedtruslerne mod

Jordens fortsatte eksistensmuligheder.

Som et resultat af forbrænding i boliger og industri har mængden af kuldioxid i atmosfæren øget med ca. 25% de sidste hundrede år, og ved slutningen af århundredet vil mængden sandsynligvis være fordoblet. Den velkendte "drivhuseffekt" som den øgede mængde af gas antageligvis fører til, har været meget omtalt i vore massemedier. Det antages at gassen efterhånden vil hindre jordvarmen i at sprede sig til verdensrummet. Dette forårsager at normaltemperaturen stiger, således at isen i polarområderne smelter og fører til vældige oversvømmelser af kystområderne. Udslip fra kernekraftværker og almindelige kraftværker har haft katastrofale virkninger på den økologiske ligevægt i indsøer, floder og flodmundinger. Højere temperatur i vandet forstyrrer ikke kun fiskens livsmuligheder og forplantningsevne, den fremmer også en kraftig algevækst som har ført til kæmpemæssige problemer i havet, floder og indsøer.

Set fra et økologisk synspunkt undergraver borgerlig udbytning og manipulering selve jordens evne til at opretholde avancerede livsformer. Krisen bliver forstærket af en række forskelligartede faktorer: En stadig mere omsiggribende luft- og vandforurening. En øgende ophobning af ikke-nedbrydbart affald; blyrester, levninger fra plante- og insektbekæmpelsesmidler og skadelige tilsætninger i fødevarer. En udvidelse af byerne med forvoksede slumområder. Øget stress som følge af trange forhold og støj. Ansvarsløs ødelæggelse af naturen på grund af minedrift, tømmerhugst og boligspekulation. Alt dette har resulteret i at jorden på nogle få tiår er blevet udplyndret i et omfang som aldrig før i menneskehedens historie.

Borgerlig udbytning og manipulering har ført til den mest uudholdelige tomhed og kedsomhed i dagliglivet. Siden samfundet er blevet omdannet til en fabrik og et supermarked er målet for livet blevet: produktion for produktionens skyld, og forbrug for forbrugets skyld. 1)

DEN FRIGØRENDE DIALEKTIK

Findes der en frigørende dialektik som kan lede udviklingen i retning af et anarkistisk samfund hvor folk kan opnå fuld kontrol over deres hverdag? Eller vil kapitalismen bringe samfundsdialektikken til ophør og stille sig i vejen for dens muligheder ved at tage højtt avanceret teknologi i brug for at undertrykke folket og styrke sig selv?

Vi må her trække lærdom af marxismens begrænsninger. I en tidsepoke med materiel

nød var det rimelig at marxismen knyttede samfundsdialektikken og modsigelserne i kapitalismen til de økonomiske forhold. Som det er blevet understreget undersøgte Marx de *nødvendige betingelser* for frigørelse. Men Marx undersøgte ikke de *tilstrækkelige betingelser* for frigørelse. Den marxistiske kritik er knyttet til fortiden, til en tidsepoke med materiel nød og en forholdsvis svagt udviklet teknologi. Selv marxismens humanistiske fremmedgørelses-teori drejer sig først og fremmest om arbejdet og menneskets fremmedgørelse fra produktet af sit arbejde.

Men i dag snylter kapitalismen på fremtiden. Den overlever ved hjælp af teknologi og rovdrift på de ressourcer som er en forudsætning for en fremtidig frihed. Industrikapitalismen på Marx' tid baserede varebyttet på det rådende system af materiel nød. Basis for vor tids statskapitalisme er det rådende system af materiel overflod. For hundrede år siden var knapheden ikke til at undgå. I dag bliver den påtvunget os. Dette er årsagen til statens stærkt øgede magtstilling i vor tid.

Situationen er ikke den at den moderne kapitalisme har løst sine modsigelser (2) og ophævet samfundsdialektikken. Snarere har samfundsdialektikken og kapitalismens modsigelser bredt sig fra det økonomiske til det hierarkiske samfundsområde, fra det abstrakte, "historiske" område til dagliglivets oplevelse af hverdagens konkrete detaljer; fra kampen for tilværelsen til kampen for et menneskeværdigt liv.

Den bureaukratiske statskapitalismes dialektik har sit udspring i modsigelsen

mellem varesamfundets repressive karakter og den enorme potentielle frihed som den teknologiske udvikling har muliggjort. Denne modsigelse vender sig mod en samfundsorganisering som udbytter naturen. Med udtrykket naturen sigter vi ikke kun til den harmoniske økologiske balance mellem mennesket og naturmiljøet. Vi refererer også til den menneskelige "natur"-menneskets tilbøjelighed til i dets handlinger at være præget af Eros. Modsigelsen mellem naturmiljøet og en samfundsorganisering bygget på udbytning kan ikke løses under de rådende forhold: Atmosfæren, vandressourcerne, jorden og den økologiske balance som er nødvendig for at menneskene skal overleve kan ikke genoprettes ved reformer, indrømmelser eller ændringer i den politiske planlægning. Ingen teknologi kan genskabe tilstrækkelige mængder ilt i atmosfæren til at opretholde livet på Jorden. Der findes intet som kan erstatte vandressourcerne. Ingen teknik gør det mulig at fjerne massiv miljøforurening, som for eksempel radioaktive isotoper, plante- og insektdræbende midler og bly- og olierester.

Desuden er der ikke noget som tyder på at det borgerlige samfund indenfor overskuelig fremtid vil mindske sine forstyrrende indgreb i økologiske processer: Rovdriften på naturressourcerne og forureningen af atmosfæren og vandkilderne. Der er heller ingen tegn til at borgerskabet vil forsøge at finde et alternativ til den sanseløse urbanisering eller til den ødning af dyrkbar jord som med øgende hastighed vansirer jordens overflade.

Endnu mere iøjnefaldende er modsigelsen mellem samfundsorganiseringen bygget på udbytning og menneskets Eros-prægede impulser. Denne modsigelse manifesterer sig i den banale og forfladede karakter oplevelsen har i et bureaukratisk manipuleret og centraliseret samfund. Menneskets Eros-prægede impulser kan undertrykkes og sublimeres, men de kan aldrig udslettes. Disse impulser bliver fornyet ved hver fødsel og ved hvert nyt ungdomskuld. Det er idag ikke overraskende at de unge mere end nogen bestemt økonomisk klasse eller samfundsgruppe artikulerer de menneskelige livsimpulser - den æggende længsel, sensualiteten og tiltrækningen mod det fantastiske. Det biologiske mønster som det hierarkiske samfund engang opstod fra, genopstår derfor på et nyt

plan i den tidsepoke som markerer afslutningen på hierarkiet. Men nu er dette mønster gennemsyret af de ændrede samfundsforholde. Bortset fra manipulering med de menneskelige arvestoffer, kan livsimpulserne kul blive ødelagt ved at udslutte menneskeheden.

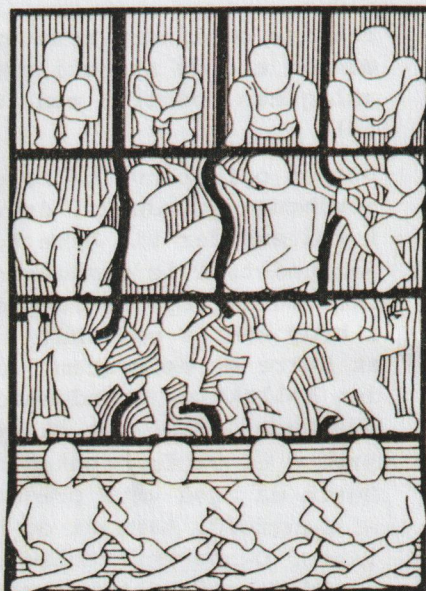
Modsigelserne indenfor den bureaukratiske statskapitalisme gennemsyrer alle de hierarkiske organisationsformer det borgerlige samfund har udviklet - og overudviklet. Den hierarkiske organisering som til alle tider har givet næring til samfund med ejendomsbesiddende overklasser har nået sin historiske grænse. Staten, storbyen, den centraliserede økonomi, den patriarkalske familie har udtømt deres funktioner som midler til at stabilisere samfun-

det. Det er ikke et spørgsmål om disse organisationsformer engang var "progressive" i den marxistiske betydning af ordet. Som Raoul Vaneigem har bemærket: "Det er måske nok ikke tilstrækkelig at hævde at hierarkisk magt har bevaret menneskeheden i tusinder af år, på samme måde som alkohol bevarer et foster, ved at standse både vækst og forrådnelse". (3) I dag udgør disse hierarkiske organisationsformer målet for alle de revolutionære kræfter den moderne kapitalisme har fremkaldt. Uanset om man mener at udfaldet af disse organisationsformer vil blive kernefysisk udryddelse eller økologisk katastrofe *truer de nu menneskeheden mulighed for at overleve.*

Når den hierarkiske organisering har udviklet sig til en trussel mod vor eksistens, bliver samfundsdialektikken ikke ophævet, men får snarere en ny dimension. Det "sociale spørgsmål" bliver stillet på en ny måde. Mens mennesket tidligere - som Marx understregede - måtte erobre betingelserne for at overleve for at kunne leve; må mennesket i dag erobre betingelserne for at leve for at kunne overleve. Siden forholdet mellem at overleve og at leve har fået en ny drejning, bliver revolutionen i en ny forstand tvingende nødvendig. Vi står ikke længere overfor Marx' velkendte valg mellem socialisme eller barbari, vi bliver konfronteret med de mere drastiske alternativer: anarkisme eller udslettelse. Problemerne knyttet til det daglige brød og kampen for tilværelsen falder sammen med problemerne knyttet til friheden og et meningsfyldt liv. Disse problemer kræver ikke længere nogen teoretisk formidling,

noget "overgangsstadium" eller centraliserede organisationer for at bygge bro mellem det som er og det som kan være. Det mulige er det som kan være. Problemet med en "overgangsperiode", som har beskæftiget marxisterne i næsten hundrede år, bliver elimineret - ikke kun på grund af teknologiske fremskridt, men af selve samfundsdialektikken. Problemerne med at omdanne samfundet er blevet reduceret til praktiske opgaver som kan løses spontant i et frit samfund.

Revolutionen trænger ikke kun til en ny følelse af det som *må* gøres, men også til en ny følelse af det som *kan* gøres. I hippiernes kollektiv, i en livsstil på kant med samfundet og i den frie seksualitet vi finder hos millioner af unge, i anarkisternes spontane affinitetsgrupper, finder vi former for bekræftelse som følger af negerende handlinger. Akkurat som det "sociale spørgsmål" har samfundsdialektikken fået en ny drejning; et *ja* opstår spontant og samtidig med et *nej*.

Løsningerne tager sit udgangspunkt i problemerne. Når den tid er kommet da staten, storbyen, den centraliserede økonomi, den patriarkalske familie og varehandlen har nået sin historiske grænse, er det der bliver fremsat ikke længere et omskifte af forme, men den absolutte negation af *enhver* hierarkisk form *sådan*. Den absolutte negation af staten er anarkismen - en situation hvor menneskene ikke kun frigør "historien", men alle direkte, konkrete forhold i dagliglivet. Den absolutte negation af storbyen er samfundet - et samfund hvor det sociale miljø er decentraliseret i

harmoniske, økologiske balancerede kollektiver. Den absolutte negation af bureaukratiet er direkte og ikke indirekte relationer - en situation hvor det repræsentative "demokrati" bliver afløst af et system hvor afgørelserne bliver taget på rådsmøder hvor alle frit drøfter spørgsmålene ansigt til ansigt. Den absolutte negation af centraliseret økonomi er regional økoteknologi - en situation hvor produktionsudstyret er tilpasset ressourcerne i et økosystem. Den absolutte negation af den patriarkalske familie er et frigjort kærlighedsliv - hvor alle seksuelle forbud bliver udvisket af spontan, uhæmmet seksualitet blandt ligeværdige individer. Den absolutte negation af kapitalistisk varehandel er kommunisme - hvor kollektive goder og gensidig hjælp gør arbejdet til en leg, og hvor modsigelsen mellem det man *må* gøre og det man *ønsker* at gøre bliver ophævet.

SPONTANITET OG UTOPIA

Det er ingen tilfældighed at på et tidspunkt i historien da hierarkisk magt og

manipulering har nået de mest truende dimensioner, bliver selve begreberne hierarki, magt og manipulering trukket i tvivl. Truslen mod disse begreber skyldes en genopdagelse af betydningen af spontanitet. Denne genopdagelse bliver støttet af økologien, af en mere positiv holdning til personlighedsudvikling og ved en ny forståelse af revolutionsprocessen.

Økologien har vist at balancen i naturen bliver opnået gennem organisk variation og mangfold, og ikke ved ensartethed og standardisering: Des mere mangfoldigt dyre- og plantelivet er i et økosystem, des mere stabil er bestanden af ukrudt og skadedyr. Des mere variationerne i livsmiljøet bliver reduceret, des mere variabel vil bestanden af mulige ukrudtsvækster og skadedyr være og faren for en ukontrollerbar situation vil øge. Uden indgreb vil økosystemet være tilbøjelig til spontant at udvikle organisk differentiering, større variation i dyre- og plantelivet og større mangfold i antal arter af rovdyr og bytte. Dette betyder ikke at indgreb fra mennesker skal undgås. Behovet for produktivt jordbrug - i sig selv en form for indgreb i naturen - *må* altid stå i forgrunden for en økologisk holdning til kultivering af skov og jord. Ligeså vigtig er det faktum at mennesket kan gribe ind i økosystemet på en måde som i høj grad forbedrer økosystemets kvalitet. Men disse bestræbelser kræver indsigt og forståelse, ikke rå kraft og manipulering.

Denne opfattelse af styring, denne nye erkendelse af spontanitetens betydning, har vidtrækkende gyldighed for teknologien og samfun-

det - og for opfattelsen af mennesket i et frigjort samfund. Den repræsenterer en udfordring til det kapitalistiske ideal om industrialiseret jordbrug: Store landejendomme kontrolleret fra samfundets centrum. Dyrkning af kun en sort afgrøde på hvert brug. Udjævning af terrænet til fladmark. Overgang fra organiske til kemiske processer. Periodevis brug af tilfældig, underbetalt arbejdskraft osv. Hvis dyrkning af madvarer skal ske med og ikke mod naturen, må den som dyrker jorden kende de økologiske forhold til bunds. Jordbrugerne må udvikle en ny følsomhed for jordens muligheder og krav. Dette forudsætter en omlægning til mindre, mere overskuelige enheder, og et mere differensieret jordbrug. Kort sagt forudsætter det decentraliserede, økologiske driftsformer.

Lignende synspunkter kan gøres gældende med hensyn til kontrol af forureningen. Udviklingen af gigantiske industri anlæg og brugen af kun en eller to energikilder er skyld i forureningen af atmosfæren. Kun ved at skabe små industrielle enheder med udstrakt brug af ikke-forurenende energi (sol-, vind- og vandkraft), vil det være muligt at mindske forureningen fra industrien. Idag har vi allerede midlerne til at gennemføre denne radikale teknologiske forandring. Teknikerne har udviklet alternativer til storindustrien. De har konstrueret små, handige maskiner som kan anvendes til en række forskellige formål. Teknikerne har også udviklet avancerede metoder til at omforme sol-, vind- og vandenergien til kraftkilder som kan bruges i industri og boliger. Disse alternativer er ofte mere ef-

fektive og mindre ressource-ødende end de storstilede anlæg man opererer med idag. (4)

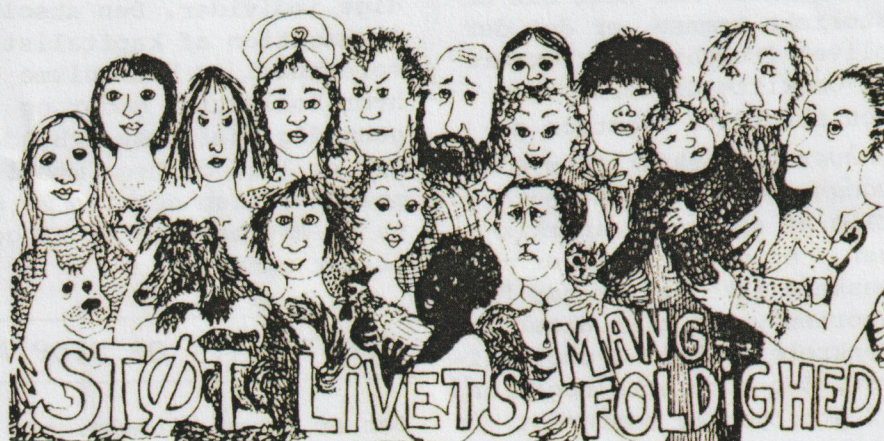
Det er oplagt hvilke følger jordbrug og industri drevet i små enheder vil have for samfundet: Hvis menneskene skal kunne tage de metoder i brug som er nødvendig for at styre et økosystem, må den kollektive grundenhed i samfundet udgøre et økosystem - et økofællesskab. Dette må også være præget af mangfold, harmoni og balance. Denne opfattelse af hvordan samfundet bør være, er ikke kun motiveret ud fra behovet for en varig balance mellem mennesket og naturen. Den er også i samsvær med det utopiske ideal om det helstøbte menneske der i sin evne til at sanse og føle, i dets erfaringer og sin livsform bliver præget af en mangfoldighed af indtryk, af varierede aktiviteter og af et samfund organiseret således at alle til enhver tid kan fatte alt hvad der foregår. Dermed bliver midlerne og betingelserne for at overleve, midler og betingelser for at leve: Modsigelsen mellem det man *må* og det man *ønsker* bliver ophævet.

Punktet er nået hvor den mest gennemgribende sam-

fundsopløsning giver stødet til den højeste samordning af samfundet, fordi den forøner den mest presserende økologiske nødvendighed med de bedste utopiske idealer.

Guy Debord skriver at "dagliglivet er et mål på alt: Et mål på realiseringen - eller snarere mangelen på realisering - af vore menneskelige forhold. Et mål på hvordan vi bruger vor tilføjede tid". (5) Hvis dette er rigtigt, melder der sig et par spørgsmål: Hvem er "vi" som skal realisere vor hverdag? Og hvordan opstår det frigjorte "jeg" som giver tiden liv, rummet mening og gør forholdet mellem mennesker til noget strålende?

Frigørelsen af jeg'et er først og fremmest en samfundsproces. I et samfund der har reduceret jeg'et til en vare - et objekt for køb og salg - vil der ikke være noget jeg som lader alle dets evner komme til udfoldelse. Der kan kun være tilløb til en personlighed; antydningen af et jeg som søger at nå selvrealisering - et jeg som hovedsagelig bliver defineret af de hindringer det må overvinde for at virkeliggøre sig selv.

I et samfund, som hvert øjeblik kan blive fejlet overende af revolutionen, kronisk plaget af arbejds konflikter og med katastrofen stadig hængende over sig, er bare en tanke - og handlemåde relevant - at være fødsels-hjælper for det nye samfund.

Enhver enkeltperson eller gruppe som ikke sætter denne kendsgerning i centrum for den menneskelige erfaring, virker kun vildledende og reducerer den rest af personlighed som måtte være tilbage efter at vi har indtaget vor daglige dose ked-sommelig hverdag i det borgerlige samfund.

Det er klart at målet for revolutionen i dag må være frigørelsen af dagliglivet. Enhver revolution som ikke klarer at virkeliggøre dette er i virkeligheden kontrarevolutionær. Fremfor alt er det *vi* som skal frigøres, *vort* dagligliv med alle dets øjeblikke, timer og dage - og ikke normalbegreber som "Historien" og "Samfundet". (6)

Jeg'et må aldrig forsvinde i revolutionen. Personligheden bør komme til syne i den revolutionære proces og aldrig overmandes af den. Der findes ikke et mere ildevars-lende ord i det "revolutionære" vokabular end "masserne". Revolutionær frigørelse må være personlig frigørelse i samfundsmålestok, og ikke "massefrigørelse" eller "klassefrigørelse" med elite-styre, hierarki og statsmagt lurende i baggrunden.

Hvis en revolution ikke klarer at skabe et nyt samfund gennem de revolutionæres egen, personlige aktivitet og mobilisering, hvis den ikke medfører en udmejsling af et jeg i den revolutionære proces, vil revolutionen nok en gang foregå over hovedet på almindelige menne-

sker og ikke påvirke deres hverdag. Gennem revolutionen må der fremvokse et jeg som har hverdagen i sin magt, og ikke en hverdag som endnu engang overmander jeg'et.

Den mest avancerede form for klassebevidsthed bliver på denne måde jeg-bevidsthed - dagliglivets konkretisering af den universelle frigørelse. Ikke mindst af denne grund er den revolutionære bevægelse dybt optaget af livsstil. Den revolutionære bevægelse må forsøge fuldt ud at *leve* revolutionen, ikke kun tage del i den. Den må tage den måde den revolutionære lever på alvorlig; de forhold den revolutionære har til miljøet han lever i, og den grad af personlig frigørelse den revolutionære er nået frem til. For at forandre samfundet, må den revolutionære forandre sig selv.

Den revolutionære må generobre sit eget jeg. På samme måde som den bevægelse han er en del af, må den revolutionære forsøge at genspejle de samfundsforhold han forsøger at nå frem til - i det mindste så langt det lader sig gøre i dagens situation.

De sidste 50 års svig og fejlgreb har gjort det selvindlysende at det er umuligt at skilde den revolutionære proces fra det revolutionære

mål. Et samfund hvis for-nem-meste mål er selvstyre på alle livets områder, kan kun nå dette mål gennem aktivitet fra mennesker i færd med at virkeliggøre sit jeg. Dette forudsætter en styreform som står under kontrol af jeg'et. Menneskets magt over mennesket kan kun brydes ned gennem selve den proces hvor mennesket sikrer sig magt over sit eget liv. En proces hvor mennesket ikke kun "udvikler sig", men desuden sætter sit personlige præg på alle samfundssammenhænge.

Et frit samfund kan kun virkeliggøres gennem en frigørende revolution. Friheden bliver ikke *givet* individet af *revolutionen* som et *slutprodukt*. Direkte demokrati kan ikke virkeliggøres gennem love og forordninger. En revolutionær gruppe kan systematisk og bevidst forsøge at fremme en sådan udvikling. Men hvis direkte demokrati ikke fremstår som et resultat af en organisk udvikling, hvis direkte demokrati ikke vokser frem gennem en proces af decentralisering, selvstændig aktivitet og selvrealisering, vil det ikke være andet end en tom form - således som rådene i det efter-revolutionære Rusland efterhånden udviklede sig. Direkte demokrati må opstå i den revolutionære proces. Den revolutionære proces må faktisk *være* at oprette direkte demokrati, og derfor samtidig at nedbryde og afskaffe magt, ejendom, hierarki og udbytning.

Revolution som selvstændig aktivitet er ikke noget enestående for vor tid. Det er det mest karakteristiske træk ved alle store revolutioner i nyere tid. Det kendtegnede sans-culottes *journées* i 1792 og 1793, de berømte "fem dage" i petrograd i februar 1917, opstanden blandt Barcelonas prole-

tariat i 1936, de første dage af oprøret i Ungarn 1956 og begivenhederne i maj-juni i Paris 1968 (og Prager-våren i 1968 i Tjekkoslovakiet, red.). Initiativet til næsten alle revolutionære opstande i vor tid er taget af "masserne" gennem spontane, selvstændige aktioner. Dette spontane initiativ blev ofte taget i direkte oprør mod den nølende politik de revolutionære organisationer gjorde sig til talsmænd for. Alle disse revolutioner har været kendetegnet af spontane indfald og en begejstring og sammenhold som har forandret hverdagen til en fest. Den revolutionære proces har surrealistiske træk som åbner for dybtliggende libidinale kræfter, og til tider får historien til at minde om et satyrspil. Det var ikke uden grund at bolsjevik-kommissærerne knuste beholdningen af vinflasker i Vinterpaladset natten til 7. nov. 1917.

Puritanismen og arbejdsmoralen i den traditionelle radikale bevægelse stammer fra en af de mægtigste kræfter som hindrer en revolution i dag - nemlig den evne det borgerlige samfund har til at trænge ind i de revolutionære organisationsstrukturer. Oprindelsen til denne magt ligger i den varekarakter et menneske har under kapitalismen, en egenskab som næsten automatisk bliver overført til den organiserede gruppe - og som gruppen tilmed derefter forstærker hos sine medlemmer. Som Josef Weber understregede har alle organiserede grupper "en tendens til at blive sig selv nok, dvs. at fjerne sig fra det oprindelige mål og blive et mål i sig selv i hænderne på de som leder dem". (7) Dette er et fænomen som i lige så høj grad gælder revolutionære

organisationer som staten eller halvstatslige organisationer, politiske partier og fagbevægelsen.

Problemet med fremmedgørelse kan aldrig løses adskilt fra selve den revolutionære proces. Men fremmedgørelsen kan forebygges ved en klar forståelse af at problemet eksisterer. Ved en frivillig, men gennemgribende forandring af den enkelte revolutionær og af de revolutionære grupper, kan problemet langt på vej løses. En sådan ændring kan kun fiden sted når de revolutionære grupper forstår at de er en katalysator i den revolutionære proces og ikke en "fortrop". Den revolutionære gruppe må have sig gjort klart at målet ikke er at tage magten, men at opløse magten. De revolutionære må have sig gjort klar at det "kompliserede" magtproblem; kontrol ovenfra eller nedenfra, kun kan løses hvis der ikke findes noget "ovenfra" og "nedenfra": Et samfund uden magthavere og uden undertrykte.

Fremfor alt må den revolutionære gruppe kvitte sig alle former for magt - regler, hierarkier, ejendomme, vedtagede holdninger, feticher, paraferalia, skik og brug - og alle andre borgerlige træk, fra de mest subtile til de lettest gennemskuelige, som bevidst og ubevidst forstærker autoritet og hierarki. Gruppen må være åben for kritik, både af de programmer den vedtager og den måde disse bliver fulgt op. Gruppen må være konsekvent i den forstand at der ikke er nogen modsætning mellem dens teori og praksis. Gruppen må kvitte sig med alle kommercielle hensyn i dens daglige aktiviteter og indrette sig efter de decentraliserede organisationsprincipper som gælder for det samfund den

ønsker at nå frem til - gensidig hjælp, direkte demokrati og spontanitet. De revolutionære grupper må, med Josef Webers velvalgte ord, "altid være præget af enkelthed og klarhed. Tusinder af uskoledede mennesker kan gå ind i dem og lede dem. Grupperne forbliver altid gennemskuelige for alle og kontrolleret af alle". (8)

Kun da, når den revolutionære bevægelse falder sammen med det decentraliserede samfund den søger at nå frem til, kan den undgå at blive en ny elitisk hindring for at samfundet kan udvikle sig i revolutionær retning.

Murray Bookchin

- 1) De er her værd at bemærke sig, at opkomsten af "forbrugersamfundet"
- 1) Det er her værd at bemærke sig, at opkomsten af "forbrugersamfundet" giver os et enestående vidnesbyrd om forskellen mellem industrikapitalismen på Marx' tid og vor tids statskapitalisme. Ifølge Marx' opfattelse førte kapitalismen som et system baseret på "produktion for produktionens skyld" til økonomisk udarmning af proletariatet. "Produktion for produktionens skyld" har i dag sin parallel i "forbrug for forbrugets skyld". Her finder vi udarmningen som bevidsthedsform snarere end som økonomisk form - selve tilværelsen bliver udarmet.
- 2) Kapitalismens økonomiske modsigelser er ikke forsvundet, men systemet kan nu planlægge i en sådan udstrækning, at de økonomiske modsigelser ikke har de samme katastrofale konsekvenser som tidligere.
- 3) Raoul Vaneigem: *The Totality for Kids*, International Situationist pamphlet, London, s.l.
- 4) For en mere indgående drøftelse af teknologi i menneskelig målestok, se kapitlet: "På vej mod en frigørende teknologi" i *Økologi og revolution*, Pax Forlag, Oslo 1973.
- 5) Guy Debord: "Perspectives for Conscious Modification of Daily Life", stencileret oversættelse fra *Internationale Situationiste* no. 6 (trykkested og år mangler) s.2.
- 6) Selv om den bruger dialektikken som mundheld, har den traditionelle venstrefløj endnu til gode at tage Hegels normalbegreber alvorlig og opfatte dem ikke kun som filosofiske begreber, men som et samfundsprogram. En sådan opfattelse finder vi kun i Marx' tidlige skrifter, i skrifterne af de store utopister (Fourier og William Morris) og i vor tid blandt den del af ungdommen som har "meldt sig ud" af samfundet.
- 7) Josef Weber: "The Great Utopia", *Contemporary Issues*, vol.2, no.5 (1950), s.12.
- 8) Samme sted, s.19.